

-Save This Page as a PDF-

Amelaaniwa Kila Mtu Atungikwaye Juu Ya Mti Wagalatia 3:13-14 na Kumbukumbu la Torati 21:22-23

CHIMBUA: Neno Talui linamaanisha nini? Je, Wayahudi walitundika watu kwenye mti? Inatoka wapi? Kwa nini na jinsi gani Wayahudi wanaitumia leo? Je, neno Talui lina maana gani? Talmud inatafsirije neno “ishi” na kwa nini hilo lilikuwa muhimu kwa Paulo? Ikiwa mtu yeyote anayetundikwa kwenye mti amelaaniwa, kwa nini Yeshua si alaaniwe? Ni kwa jinsi gani Paulo alichukua dhihaka hii na kuweka mwelekeo mpya juu yake?

TAFAKARI: Unajisikiaje kuhusu Yeshua kuwa Aliyenyongwa kwa ajili yako? Unapofikiria kile Alichopitia, kimwili na kiroho, msalabani, je, picha hiyo inakuchocheaje kuwaambia wengine kuhusu Talui? Je, unawezaje kumweleza “Ruach” aliyeahidiwa katika mstari wa 14 kwa mtafutaji? Je, unaamini, na kutenda, Warumi 1:16? Ni kweli gani katika Wagalatia 3:13-14 inayokufurahisha zaidi?

Paulo anarejelea dhihaka maarufu dhidi ya Yeshua inayotokana na Kumbukumbu la Torati 21:22-23 ili kubishana kwamba mateso na kifo cha Masihi huwaachilia wale wanaomtegemea kutokana na laana ya Torati.

Ndani ya Dini ya Kiyahudi, **Yeshua wa Nazareti** mara nyingi amejulikana kwa jina *Talui*, au *ha-Talui*, ambalo kutafsiriwa kihalisi linamaanisha Aliyenyongwa, au kimazingira, Aliyesulubiwa. Katika maandishi ya zamani ya kupinga Ukristo, jina hili la kudharau wakati mwingine hujumuishwa na maelezo mengine yasiyopendeza, lakini kwa ujumla Talui humaanisha Yeshua, aliyesulubiwa.

Kwa kushangaza, neno talui pia ni neno la Kiebrania linalotumiwa katika **Talmud** ambalo bado linatumia leo kwa ajili ya kutokuwa na uhakika. Kwa sababu maana yake ni kunyongwa, hutumika kueleza jambo linaloning’inia katika shaka. Kwa mfano, kwa Kiingereza wakati mwingine tunazungumza juu ya jury hungu. Kitu kinachoning’inia kinazunguka huku na huko, kwa hivyo kunyongwa kwa kamera kunamaanisha kutokuwa na uhakika. Katika siku za mitume, Wayahudi walitoa aina maalum ya dhabihu iliyoitwa asham talui, ambayo maana yake halisi ni sadaka ya hatia inayoning’inia. Mtu ambaye alikuwa na mashaka kama alikuwa ametenda dhambi au la, alileta toleo la hatia la kutokuwa na

uhakika. **Talmud inasema kwamba Bava ben Buta alileta kama asham talui kwenye Hekalu kila siku kwa sababu alifikiri, "Labda nimefanya dhambi na sikutambua."**

Leo, wale wanaopinga wamisionari kwa dharau wanamwita Yeshua, Talui, kumaanisha yule aliyesulubiwa, lakini kwa kushangaza jina hilo pia linamaanisha kutokuwa na uhakika. Je! Yeye asiwe Masihi aliyeahidiwa? Vipi kama madai yake ni ya kweli? Jambo la kushangaza hata zaidi, **Isaya 53:10** inatabiri kwamba Masihi atateseka kwa niaba ya taifa wakati nafsi yake itakapotoa dhabihu ya hatia (*asham*). Yeshua, aliyesulubiwa (*talui*), alikwenda msalabani kama asham talui, kwa kusema.

Hata hivyo, wale Wayahudi ambao hawaamini kwamba Yeye ndiye Masihi leo, wanamwita Talui kama dhahaka isiyo na sifa; lakini Ruach ha-Kodeshi ilivuvia mwandishi wa kibinadamu Isaya kuiandika kwa mtazamo chanya. Istilahi inatokana na Taurati: Ikiwa mtu amefanya dhambi yenye hukumu ya kifo na akauawa, na wewe unamtundika (talita) juu ya mti. Mwili wake haupaswi kubaki usiku kucha juu ya mti - badala yake lazima umzike siku hiyo hiyo, kwa maana mtu yeyote aliyenyongwa (talui) ni laana ya Mungu. **Usiitie unajisi nchi yako anayokupa BWANA, Mungu wako, iwe urithi wako (Kumbukumbu la Torati 21:22-23).**

Torati inasema kwamba maiti ikitundikwa juu ya mti, isiachwe ikining'inia usiku kucha. Badala yake, maiti lazima ishushwe na kuzikwa siku hiyo hiyo. Kifungu hiki kinahusiana na kifo cha Masihi. Hata hivyo, Torati haisemi juu ya kusulubiwa. Katika Tractate Sanhedrin 46b, Talmud inaonyesha kwamba mtu aliyetundikwa juu ya mti katika **Kumbukumbu la Torati 21:22** hakusulubishwa. Alikuwa tayari amekufa kabla ya kutundikwa kwenye mti. Katika ulimwengu wa kale, viongozi wakati mwingine walining'iniza maiti ya mtu aliyeuawa kama onyo la hadharani kwa wengine (**tazama ufafanuzi kuhusu Maisha ya Daudi Bw - Sha'ul Anajitoa Maishani: Kunajisiwa kwa Miili**). Inatumainiwa kwamba wale waliouona mwili wa mtu aliyeuawa ukionyeshwa wangeazimia kutotenda uhalifu uleule. Torati kwa kweli haidai njia ya kuonya kama hiyo. Badala yake, Torati inalenga kuhakikisha heshima ya maiti kwa kuhitaji mazishi kwa wakati unaofaa.

Kutundikwa juu ya mti hakupatikani kama njia ya kutoa hukumu ya kifo katika Torati. Kusulubiwa kamwe haikuwa njia ya Kiyahudi ya kunyongwa na yenyewe ingekuwa ukiukaji wa sheria ya Kiyahudi. Katika sheria ya Kirumi, hata hivyo, mtu angeweza kusulubishwa kwa ajili ya uharamia, wizi wa barabara kuu, mauaji, kughushi, ushuhuda wa uongo, uasi, uasi, au uasi. Warumi pia waliwasulubisha askari waliojitenga na adui na watumwa ambao waliwashutumu mabwana zao. Msalaba unaweza kuwa mti au nguzo iliyopachikwa ardhini. **Waliohukumiwa walibeba boriti hadi mahali pa kunyongwa huku titulus (maandiko yanayotambulisha uhalifu wake)** yakiwa yananing'inia shingoni mwake (**tazama**

Ak - Amelaaniwa Kila Mtu Atungikwaye Juu Ya Mti Wagalatia
3:13-14 na Kumbukumbu la Torati 21:22-23 | 3

maelezo juu ya Maisha ya Kristo Is - Kisha Wakamleta Yesu Golgotha, Mahali pa Fuvu la Kichwa). Roma ilianzisha njia hiyo ya kikatili ya kuuawa huko Yudea kama njia ya kuwaadhibu waasi wenye bidii. Usulubisho wa kawaida ulikuwa ukiendelea kwa muda mrefu kama miongo mitatu kabla ya kuzaliwa kwa Yeshua. Maelfu na maelfu